

ב- 5.5.17 יצאנו אל סמטאות וסיפורי תרשיחא בהובלת איריס זרטל. סה"כ 42 איש.

מתוך ויקיפדיה:

היישוב תרשיחא נזכר כבר למן המאה ה-12 והמאה ה-13, בתעודות מקרקעין מימי הצלבנים. על פי המסורת העממית הערבית (ללא סימוכין), אמור השם תרשיחא לבוא מהשפה הכנענית, במובן "הר הלענה", בו אמורים אנו לזהות את המילים הערביות "טור" ("הר", כמו בעברית) ו"שיח" (לענה), או "טאר שיחא" ("שיחא עף"), כלומר: הזדרז השייך שיחא ג'מאל א-דין (גיבור מהאגדה) להילחם בצלבנים... בזמן הצלבנים נערכו במקום קרבות רבים בין הנוצרים לבין המוסלמים. בתקופת האימפריה העות'מאנית, במאה ה-18, ביצע השליט הבדואי דאהר אל-עומר חילופי אוכלוסין – לכפר מעיליא הסמוך הביא נוצרים מלבנון ואת תושבי מעיליא המוסלמים יישב בתרשיחא.

בתקופה העות'מאנית ובימי המנדט הבריטי גדלה חשיבותו של תרשיחא כישוב מרכזי בין צפת לעכו.

בסקר ארץ-ישראל המערבית משנת 1881 מתואר היישוב ככפר גדול בנוי אבן השוכן במישור חקלאי פורה ומתגוררים בו כ-1500 מוסלמים וכ-300 נוצרים. בכפר כנסייה חדשה בשכונה הנוצרית וכן שני מסגדים - חדש וישן. במישור מטעי זית והוא מוקף בגבעות.

בסקר האוכלוסין של המנדט הבריטי משנת 1931 ישבו בכפר 2522 נפש, מהם 2047 מוסלמים ו-455 נוצרים. בכפר היו 584 בתים. מסמך משנת 1943 מעלה כי סביב הכפר כ-10,000 דונומים מעובדים. עיקר הגידולים במקום היו טבק, זיתים ועצי פרי.

הכפר היה ידוע באזור באותה העת בזכות ריכוז בעלי המלאכה שבו, בעיקר יצרני סכינים, נפחים ומסגרים. בשנות ה-30 וה-40 נודע אזור הכפר תרשיחא כאזור של כנופיות שודדים חמושות, שעסקו אף בהברחות גבול מלבנון.

ביולי 1938 פשטו אנשי כנופיות מקרב תושבי תרשיחא על יהודי פקיעין, ותכננו להוציא להורג שני גברים יהודים שלכדו במקום. בהתערבותו של כאמיל חוסיין אפנדי ומספר מתושבי הכפר נסוגו מכוונתם, אך הכריחו את יהודי פקיעין לעקור ממקומם. על פי תכנית החלוקה עתיד היה הכפר להיות חלק מן המדינה הערבית. במהלך מלחמת העצמאות התבצרו כוחותיו של קאוקג'י בכפר. התחוללו במקום קרבות קשים במסגרת מבצע חירם. באוקטובר 1948 פעל צה"ל לכבוש את הכפר וכוחות קאוקג'י נסוגו צפונה ללבנון, ועימם רבים מתושבי הכפר. ב-30 באוקטובר 1948, נכבש הכפר על ידי כוחות חטיבת עודד.

נפגשו בחנייה ברחוב השוק. הקפצנו מכוניות אל מעלה הכפר לרחוב הקרוב ל"גן רבין". הפעם ויתרו על התצפית מקבר השייח' (משויך לתקופת דהר אל עומר) בשיא הגבעה. הצטרף אלינו באסל טאנוס, יוצר הסרט "כלת הגליל".

זוהי שכונת הבדואים. הלכנו אל הגינה של חושי אל הייב ז"ל שהלך לעולמו לפני כמה חודשים. הגינה מוקדשת לזכרו של יצחק רבין. פגשנו את הבן – מונדאר. במקור המשפחה מחורפיש מגבעת נבי סבאלאן. השטח עליו נמצאת הגינה היה מעזבה ומזבלה ברשות העיריה. שלמה בוחבוט נתן את השטח עבור הפרויקט, שמומן ופותח בכסף פרטי ובעשר אצבעות, לזכרו של רבין. גם האב חושי וגם הבן מונדאר שירתו בכוחות הביטחון. הגן פתוח לקהל. בערב מדליקים תאורה ומפעילים את המפלים.

עצרנו לטובת כמה מילות בסיס לתרשיחא – משנת 1963 יש איחוד ראשויות של מעלות ותרשיחא לעירייה אחת. שלמה בוחבוט מכהן כראש העיר מאז שנת 1976. כ-22 אלף תושבים. עד העלייה הגדולה מבריה"מ היו במעלות רק 8 אלף תושבים. מעלות שילשה את עצמה בעלייה הגדולה. פסטיבל "אבן בגליל" כל שנה בחול המועד פסח. שני מסגדים, שתי כנסיות – אורתודוקסית וקאתולית. עוד כנסייה אורתודוקסית בשיפוף.

באסל טאנוס (0504242620) הוא יוצרו של הסרט "כלת הגליל" (2006). כך נקראה תרשיחא בפי תושבי הגליל. באסל הוא יליד נצרת, אשתו מתרשיחא. כשהגיע לתרשיחא מה שעשה עליו רושם ראשוני חזק הוא "שבכל בית פה מנגנים", "בכל מרפסת כלי נגינה וקפה".

מזכרונות ספואת עודה:

מספר תושבי תרשיחא לפני שנת 1948 היה כארבעת אלפים איש. כשאלכאברי נפלה, ברחו תושבי אלע'אבסיה, אם אלפרג' ואלנהר ובאו לכאן, ומספר התושבים בתרשיחא נהיה בערך 5000 איש. . תרשיחא הייתה מרכז מסחרי חשוב, במיוחד בזכות מיקומה בין עכו וצפת. היות והייתה מרכז הגליל, היא כונתה "כלת הגליל". העיריה הייתה מרכז לבעלי מלאכה, נגרים, מסגרים ומכונאים. מי שרצה לתקן פרימוס או לוקס (מנורת נפט) היה בא לתרשיחא. אנשים היו באים ברגל. כל יום חמישי היה בתרשיחא שוק גדול, שהיו באים לקנות בו אנשים מבינת ג'ביל והכפרים שלידה. היו מגיעים סוחרים מירדן למכור גמלים, ובדים, ותבואה וכיוצא בכך.

הסרט "כלת הגליל" מספר על פאטמה הווארי היפה שנפצעה והפכה נכה בהפצצה האווירית במבצע חירם בסוף אוקטובר 48, ועל טייס הסטירמן הישראלי - איבי נתן - שבא לבקש סליחה ממנה בשנת 1995, כפי שתועד בסרט של ה-CNN. פאטמה נפטרה בשנת 2013. לפי באסל נהרגו 120 איש בהפצצה. רוב אנשי הכפר ברחו ולא חזרו, גם בגלל הארטילריה. נשארו מעטים בכנסייה ובמסגד. חלק מהתושבים עברו זמנית לכפרי הדרוזים בסביבה – ינוח וסמיעה.

הכלה, הטייס, הטרגדיה והסרט

הצבא הישראלי כבש את הכפר ופאטמה שחררה את ארוסה מהת-חייבות נישואיהם, כשהיא יושבת ומביטה בשמלת כלולותיה אותה מעולם לא לבשה.

יום אחד לפני עשר שנים הגיע אדם לתרשיחא, לחפש את פאטמה. היה זה טייס המטוס שצלל על ביתה והטיל את הפצצה. הוא בא לבקש את סליחתה.

הבמאי באסל טאנוס תיעד את המפגש והתוצאה היא הסרט ערוס אלג'ליל (כלת הגליל). הסרט (52 דקות) יוקרן במסגרת "מדב-רים דוקומנטרי ממעלות" במת-נ"ס גראס, ביום שלישי 23 בינואר אר בשעה 19:00. לאחר הקרנת הסרט יתקיים דיון בנוכחות הבמאי באסל טאנוס. הכניסה ללא תשלום.

במתנ"ס גראס במעלות יוקרן הסרט הדוקומנטרי ערוס אלג'ליל (כלת הגליל). הסרט מתעד מפגש מרגש בין טייס חיל האוויר שהפיץ את תרשיחא ב-48', לבין תרשיחא שבת המקום שחייה השתנו בעקבות ההפצצה.

בשנת 1948 היתה פאטמה חווארי כבת שמונה עשרה, נערה תמימה, יפת תואר מלאת חיים וחוכמה, ששמה יצא בכל הגליל. "ערוס אלג'ליל" כינו אותה. הצעות הנישואין לא פסקו להגיע לבית אביה בתרשיחא, אך פאטמה בחרה להינשא לתארוס לבן-דודה רמזי.

זמן לא רב לאחר אירוסיה הגיע מטוס סטיימן ישראלי וחמש פצצות נפלו על הכפר. אחת מהן נפלה על ביתה של פאטמה והפכה אותה לנכה בשתי רגליה.

א – לה כפר" ינואר 2007

באסל טאנוס הוסיף שהמועצה הוקמה בתקופת המנדט בשנת 1920. בשנת 1924 נבנה בית הספר הראשון. בשנת 1951 היו 750 איש בכפר בספירת האוכלוסין. אז גרו בכפר בבתי אבן נטושים עולים מרומניה (נילי דוידסון סיפרה לנו באחד הסיוורים הקודמים על מגורי משפחתה במקום). הרומנים שהו במקום עד שנת 1956. פליטים מתרשיחא יושבים בלבנון בבורג' אל בראג'נה ובמחנה פליטים נוסף בסוריה.

ירדנו בסמטאות הכפר לתצפית נוף מרחוב ג'ובראן חליל – בולטים מכאן המסגד החדש עם הכיפה והמינרט הירוקים, וכן הכנסייה הקאתולית עם הגג השטוח ומגדל הפעמונים.

המשכנו אל מבנה בית הספר המנדטורי שהיום משמש כמרכז תרבות וספרייה.

פועלות במקום שתי עמותות למוסיקה – "קאטרין" של ד"ר תיאסיר חדאד, ו-"מושיחאת".

ד"ר חדאד מדבר על שיתופי פעולה עם גורמים רבים מחוץ למעילה, גם בחו"ל. לדבריו יש 200 תלמידים במקום, וארבעה בתי ספר מנגנים. זהו תחום מאד מפותח במעילה. (ד"ר חדאד – 0506282878). יש הרבה מוזיקאים בתרשיחא, גם צורפים.

(אמירה מקומית טוענת שהמוסיקאים גרים מצפון לכביש הראשי ואילו הצורפים מדרום לו).

יש בכפר פאב של מוסיקאים עם כלי מיתר (עוד) וקאנון – "שאהין מיזיק אינסטרומנט פאב", ממוקם ברחוב הנפחים – (אליאס – 0525777853).

ירדנו אל הרחוב שמתחת למתחם. כאן מצאנו בסיסי דלתות וחלונות מתחת למפלס הרחוב, שהתרומם עם השנים.

התחנה הבאה הייתה הכנסייה האורתודוקסית.

אבונא נביל ישראל חורי (אבונא ישראל) קיבל את פנינו. (0526609851). יליד שנת 1949. שם הכמורה שלו הוא גרגורי.

שם הילדות נביל. אביו, שהיה גם הוא כומר, רשם אותם במשרד הפנים כישראל.

רק במבחני הברגות הוא גילה זאת. גם הסבא וגם האבא היו כמרים. כצעיר הוא היה קומוניסט ולא רצה ללכת לכמורה.

בשנת 1980 אביו נפטר והקהילה פנתה אליו שיהיה ממשיך הדרך. משנת 1981 הוא כומר בכנסייה, למד בסמינר בירושלים.

הכנסייה נקראת על שם אליהו הנביא. נבנתה בשנת 1913. (האיקונות משנת 1870!!). ההילות עשויות מזהב אמתי.

כ-400 נפשות בקהילה. חתונות, טבילות, לוויות, טקסי חגים וימי ראשון. בעבר הייתה קופה קטנה לעזרה במלגות לסטודנטים.

בתוך הכנסייה אסור לדבר פוליטיקה, רק רוחנית, תפילות וכל מה שקשור לעזרה בתוך הקהילה.

לדבריו של אבונא ישראל הכפר מחולק בערך חצי חצי בין מוסלמים לנוצרים. היחסים טובים,

שני מיעוטים שמחפשים את המלמד ואת המשותף – איש באמונתו. יחסים טובים גם עם השכנים – מעלות ומעונה.

המשכנו במרד הכפר אל שכונת המסגרים – "אל חדאדין". אזור של בעלי מלאכה. תרשיחא הייתה מפורסמת בעושי הסכינים שבה.

אדון שאהין בן 93 הוא עושה הסכינים האחרון שנשאר. הוא עדיין מגיע כל יום לזמן קצר לסדנה שלו.

היו פה בעבר סדנאות לפחחות, נגרות, תיקון כלי נשק ועוד.

עלינו רגע במעלה הרחוב כדי להציץ אל חצר הכנסייה הקאתולית והתיישבנו לאתנחתא בבית הקפה קונדיטוריה "סוויט קאפ" sweet cup

של נאסרין דכוור (דקואר). - (0545200226, 04-6215648). נאסרין עבדה בעבר במלון אסינדה עד שפתחה את המקום שלה.

המשכנו דרך רחוב הנפחים, דרך בית בדי ישן שמשמש כיום כנגריה. הגענו לציוור קיר בו מצויר עץ עם הרבה שמות בערבית המופיעים כעלים.

"עץ המשפחות" – אלו הם שמות המשפחות שחיו בתרשיחא. עד ההפצצה במלחמת העצמאות – 1948.

157 משפחות. הקיר הוא של בית הספר לבנות בעבר, היום גר בבית חליל אבו חסן, אחד ממגדלי הטבק.

ממול פגשנו רחוב בו היה בעבר ה"מאנוזל" – כמו מוטל או אכסניה, מקום לינה לכל מי שבא מבחוץ ולא היה לו איפה לישון.

מוכתאר הכפר הוא שטיפל במקום ובאירוח.
עברנו ליד בית בו מייבשים טבק. בהמשך ירדנו אל רחבת השוק. עברנו ליד שתי מסעדות בסגנון המזרחי – "אלח'יאט" ו- "אל אמיר".
ברחבת השוק הזכרנו את ביתה של פאטמה אל הווארי שנמצא ממש מאחורי הסלון בשם Hajar.
צפינו גם דרומה אל המסגד הקטן הבולט מכאן, שנקרא "המסגד הנעלם" וזאת כי ברעידת האדמה של שנת 1927 נפל צריחו.
תודה גדולה לאיריס זרטל שפיניקה אותנו במטעמי תרשיחא. תודה לבאסל טאנוס על הליווי.